

LUẬN ÁN TIẾN SĨ LUẬT HỌC
CHU MẠNH HÙNG. *Vấn đề an ninh
con người trong pháp luật quốc tế
hiện đại*

Chuyên ngành: Luật Quốc tế

Mã số: 62 38 01 08

Trong lịch sử phát triển của nhân loại cũng như của mỗi quốc gia, con người luôn là trung tâm và là mục tiêu phấn đấu của cộng đồng quốc tế. Có thể nói, những thành tựu pháp luật quốc tế và pháp luật của các quốc gia đều hướng tới bảo vệ, phục vụ con người trên nền tảng an ninh con người phải được bảo đảm nhằm mục đích xây dựng cuộc sống tự do, bình đẳng và hạnh phúc cho mỗi con người trong tiến trình phát triển.

Quá trình toàn cầu hóa và sự tham gia hội nhập của Việt Nam đã tạo nhiều cơ hội để phát triển nhưng bên cạnh đó chúng ta cũng đứng trước không ít những nguy cơ, thách thức đòi hỏi Việt Nam phải kiên trì quan điểm, nhận thức và có được những giải pháp mang tính chủ động, tích cực. Những vấn đề như việc làm của người dân, sự lan tràn của dịch bệnh, ô nhiễm môi trường, sự gia tăng của tội phạm, hậu quả của thiên tai... đang từng ngày, từng giờ trực tiếp tác động tới cuộc sống và sự an lành của người dân. Những vấn đề đó có thể là mặt trái của quá trình toàn cầu hóa, có thể là những mâu thuẫn bên trong mỗi quốc gia hoặc do thảm họa tự nhiên gây ra. Đó là những nguy cơ không chỉ đe dọa tới sự tồn vong, tiến trình phát triển của quốc gia mà hiện hữu hơn còn đe dọa đến cuộc sống thường ngày của người dân.

Nhận thức rõ về những điều nêu trên và chủ động ứng phó là trách nhiệm mỗi quốc gia phải làm. Việt Nam phát triển

đất nước theo định hướng XHCN và xây dựng Nhà nước pháp quyền của dân, do dân và vì dân và như vậy mục đích cuối cùng cũng là chăm lo cho cuộc sống tốt lành của người dân. Những vấn đề trong nước và quốc tế, những yếu tố chủ quan và khách quan liên quan đến mỗi quốc gia và mỗi người dân đặt ra yêu cầu phải nghiên cứu một cách toàn diện, sâu rộng vấn đề an ninh con người. Tuy nhiên, qua khảo sát các công trình nghiên cứu khoa học ở Việt Nam, đặc biệt dưới góc độ luật pháp quốc tế, vấn đề này chưa được chú ý đúng mức, còn nhiều ý kiến khác nhau. Xuất phát từ những đòi hỏi cả ở phương diện lý luận và thực tiễn, NCS. Chu Mạnh Hùng đã lựa chọn vấn đề “Vấn đề an ninh con người trong pháp luật quốc tế hiện đại” làm đề tài nghiên cứu cho bản luận án tiến sĩ của mình.

Ngoài phần mở đầu, kết luận và danh mục tài liệu tham khảo, nội dung của luận án gồm 3 chương, 12 tiết (196 trang).

Chương 1, *Các vấn đề lý luận về an ninh con người* (tr.8-57), làm rõ một số vấn đề lý luận cơ bản, ý nghĩa phương pháp luận của vấn đề an ninh con người dưới góc độ luật pháp quốc tế.

“An ninh con người là những bảo đảm bằng pháp luật quốc tế và pháp luật quốc gia để con người không bị đe dọa trước các mối nguy hiểm và tạo lập một cuộc sống an toàn, phát triển” (tr.20). Với cách hiểu này, luận án đã tiếp tục lý giải sâu hơn về an ninh con người, mối quan hệ giữa quyền con người và an ninh con người; mối quan hệ giữa an ninh con người và an ninh quốc gia, trong đó nhấn mạnh an ninh con người dưới góc độ luật pháp quốc tế.

An ninh con người có vai trò tích cực trên cả phương diện lý luận và thực tiễn.

Nó ghi nhận sự tồn tại của một quan niệm mới trong quan hệ quốc tế; đòi hỏi sự thay đổi về nhận thức và tính trách nhiệm của cá nhân đối với cộng đồng; bổ sung và làm phong phú khái niệm an ninh quốc gia; góp phần hình thành nhận thức và hành động chung của các quốc gia đối với những vấn đề toàn cầu; thúc đẩy nỗ lực hợp tác quốc tế của các quốc gia; góp phần khẳng định vị thế của Liên Hợp Quốc và các tổ chức quốc tế; nâng cao nhận thức cũng như thực thi, tuân thủ luật pháp quốc tế. Các nguy cơ đe dọa tới an ninh con người không chỉ đến từ bên ngoài mà còn tiềm ẩn trong lòng mỗi quốc gia và thể hiện bằng bạo lực hoặc phi bạo lực. Do đó, tăng cường an ninh con người là để đảm bảo an toàn cho các cá nhân trong xã hội thông qua các công cụ luật pháp quốc tế và luật pháp quốc gia.

Chương 2, ***Pháp luật quốc tế và thực thi pháp luật quốc tế về an ninh con người*** (tr.58-112), nghiên cứu những quy định của pháp luật quốc tế và pháp luật Việt Nam liên quan đến an ninh con người để làm rõ và có nhận thức đúng đắn về vấn đề an ninh con người trong tiến trình toàn cầu hóa.

An ninh con người là một lĩnh vực được điều chỉnh bằng pháp luật quốc tế. Ở chương này, luận án xem xét, trước hết, *sự hình thành và phát triển của chế định an ninh con người trong pháp luật quốc tế* (tiết 2.1) theo ba giai đoạn (trước 1945; 1945-1991; 1991 đến nay); tiếp đến là *quy định của pháp luật quốc tế về an ninh con người* (tiết 2.2) xét trên các lĩnh vực kinh tế, xã hội và dân sự, chính trị; cuối cùng là *các thiết chế quốc tế bảo đảm an ninh con người* (các cơ quan của Liên Hợp Quốc, các chương trình, tổ chức trực thuộc Liên Hợp Quốc; và các tổ chức phi chính phủ và *các giải pháp nhằm tăng cường an ninh con người* (tiết 2.3 và 2.4).

Luận án nêu rõ, pháp luật quốc tế là cơ sở để duy trì hòa bình và an ninh quốc tế, phương tiện để thúc đẩy quan hệ hợp tác hữu nghị giữa các chủ thể. An ninh con người là một nội dung của pháp luật quốc tế gắn liền với quá trình hình thành và phát triển của hệ thống pháp luật này. Những quy định của pháp luật quốc tế đã xác lập cơ sở pháp lý cho việc bảo đảm an ninh con người trên tất cả các phương diện kinh tế, xã hội, chính trị; đồng thời hệ thống các thiết chế quốc tế mà điển hình là Liên Hợp Quốc và các tổ chức khu vực như EU, AU, ASEAN đã và đang góp phần tích cực bảo đảm an ninh con người trên thế giới theo tinh thần của Hiến chương Liên Hợp Quốc. Tuy nhiên, có cơ sở pháp lý và các thiết chế không có nghĩa là an ninh con người đã được bảo đảm bởi pháp luật quốc tế cũng chưa thể bao quát được tất cả các khía cạnh của an ninh con người, hoặc hệ thống thiết chế quốc tế chưa được tăng cường trước những nguy cơ hiện hữu. Điều đó đòi hỏi mỗi quốc gia cần nhận thức đúng tầm quan trọng của an ninh con người thể hiện thông qua chính sách, pháp luật và thực tiễn. Đồng thời với những nỗ lực hợp tác quốc tế của các quốc gia, việc không ngừng hoàn thiện luật quốc tế và tăng cường hiệu quả của các thiết chế quốc tế sẽ là những cơ sở vững chắc bảo đảm an ninh con người.

Chương 3, ***Chính sách, pháp luật và các giải pháp tăng cường bảo đảm an ninh con người ở Việt Nam*** (tr.113-177).

Việt Nam là một quốc gia độc lập có chủ quyền và là thành viên tích cực của cộng đồng quốc tế. Với đường lối đối ngoại độc lập, tự chủ và hội nhập cùng cộng đồng quốc tế, Việt Nam cũng đứng trước những nguy cơ toàn cầu và những vấn đề nội tại đe dọa sự phát triển của đất nước cũng như an ninh con người và chúng ta cũng nhận thức hậu quả của

việc an ninh con người không được bảo đảm. Vì vậy, với quan điểm coi con người là trung tâm và chủ thể của phát triển được khẳng định trong Cương lĩnh xây dựng đất nước trong thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội (bổ sung, phát triển năm 2011) đã khẳng định nhận thức mới trong bối cảnh toàn cầu hóa.

Phân tích những quy định của pháp luật Việt Nam về các khía cạnh của an ninh con người, thực tiễn thực hiện và những nguyên nhân ảnh hưởng tới hiệu quả của pháp luật đặc biệt là trong lĩnh vực kinh tế, xã hội, tác giả chỉ rõ, chính sách và pháp luật về bảo đảm an ninh con người của Việt Nam tương đối hài hòa với các chuẩn mực quốc tế, thậm chí có những chuẩn mực chúng ta đã làm được trên cả những tiêu chí của luật pháp quốc tế mà nhiều quốc gia còn phải cố gắng hơn nhiều mới đạt được ví dụ như việc tạo lập môi trường chính trị hòa bình ổn định. Điều này cũng đã được cộng đồng quốc tế thừa nhận.

Phần cuối chương 3 là một số giải pháp nhằm thúc đẩy an ninh con người ở Việt Nam, bao gồm:

1. Đưa an ninh con người vào chính sách quốc gia. Chính sách quốc gia về an ninh con người sẽ giúp các cơ quan nhà nước có giải pháp phù hợp để phát triển kinh tế, ổn định chính trị và bảo vệ an ninh quốc gia; Mặt khác, làm nổi bật khía cạnh “vì dân” trong phương châm “Nhà nước của dân, do dân và vì dân”.

2. Xây dựng chiến lược quốc gia về an ninh con người. Chiến lược quốc gia về an ninh con người nhằm tiếp tục thực hiện công cuộc đổi mới, thực hiện các cam kết quốc tế, hiện thực hóa chiến lược con người.

3. Thành lập cơ quan quyền con người quốc gia. Tăng cường đảm bảo an ninh con người chính là hướng tới việc bảo vệ và thúc đẩy quyền con người, do

đó việc thành lập một thiết chế quốc gia về quyền con người là cần thiết. Đây là cơ quan chuyên trách ở Việt Nam có chức năng đảm bảo an ninh con người và trực tiếp thực hiện sự hợp tác quốc tế về an ninh con người.

4. Ký kết và gia nhập các điều ước quốc tế. Gia nhập Công ước số 122 của ILO về chính sách việc làm góp phần hoàn thiện về chính sách việc làm. Gia nhập Công ước chống mìn sát thương và Công ước về bom đạn chum để thực hiện thành công Chương trình quốc gia khắc phục hậu quả bom mìn sau chiến tranh.

5. Ban hành, sửa đổi và bổ sung các văn bản quy phạm pháp luật. Tăng cường bảo đảm an ninh con người thông qua công cụ pháp luật đòi hỏi các cơ quan nhà nước có thẩm quyền nghiên cứu ban hành các đạo luật cũng như sửa đổi, bổ sung pháp luật liên quan đến các lĩnh vực khác nhau của an ninh con người như việc làm, môi trường, sức khỏe, an toàn thực phẩm, an toàn cá nhân, trật tự cộng đồng cũng như các quyền dân chủ.

6. Tăng cường thi hành pháp luật và theo dõi thi hành pháp luật. Với trách nhiệm là thành viên của cộng đồng quốc tế, Việt Nam phải thực hiện các cam kết quốc tế trong phạm vi lãnh thổ quốc gia. Chuyển hóa (nội luật hóa) các cam kết quốc tế là cơ sở để thực hiện nghĩa vụ quốc tế nhưng thực hiện tới mức độ nào và hiệu quả ra sao lại phụ thuộc nhiều vào thực tiễn thi hành pháp luật. Do đó, công tác thi hành pháp luật và theo dõi thi hành pháp luật phải được tăng cường để bảo đảm hiệu quả của pháp luật về an ninh con người.

Luận án được bảo vệ thành công tại Hội đồng chấm luận án cấp Trường họp tại Trường Đại học Luật Hà Nội cuối năm 2012.

MAI LINH
giới thiệu